

особисту недоторканність, недоторканність житла чи іншого володіння особи, збереження таємниці спілкування, невтручання у приватне життя, недоторканність права власності тощо (ст. 11–16) [7].

Таким чином, аналіз чинного законодавства переконує, що обмеження є дійсно важливим елементом системи державно-правових заходів, які забезпечують дотримання законності у діяльності правоохоронних органів. Втім, на думку автора, суттєвого вдосконалення вимагає та частина нормативно-правової бази, що встановлює обмеження у діяльності Служби безпеки України та органів прокуратури.

Список бібліографічних посилань

1. Про національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 01.03.2019).
2. Науково-практичний коментар Закону України «Про національну поліцію» / за заг. ред. С. В. Петкова. Київ : Центр учб. літ., 2016. 292 с.
3. Про Службу безпеки України : закон України від 25.03.1992 № 2229-XII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12> (дата звернення: 01.03.2019).
4. Про прокуратуру : закон України від 14.10.2014 № 1697-VII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18> (дата звернення: 01.03.2019).
5. Про запобігання корупції : закон України від 14.10.2014 № 1700- VII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18> (дата звернення: 01.03.2019).
6. Кримінальний кодекс України : закон України від 05.04.2001 № 2341-III // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14> (дата звернення: 01.03.2019).
7. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 01.03.2019).

Одержано 04.03.2019

УДК [340.15:325.454](73)

Єлизавета Андріївна ДЕНИСОВА,

курсант I курсу факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ

(науковий керівник – Дедурін Г. Г., кандидат історичних наук, доцент,

доцент кафедри теорії та історії держави і права факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ)

БОРІТЬБА ПРОТИ РАСОВОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ У США: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ ДОСВІД

Американська демократія з кінця XVIII ст. є взірцем для розбудови громадянського суспільства. Україні також є що запозичити з досвіду становлення, розвитку та функціонування демократичних інститутів у США. Втім, на демократичний устрій Сполучених Штатів не одне десятиліття падала тінь через наявність проблеми расової дискримінації. Незважаючи на те, що ще у одному з фундаментальних актів американської демократії, а саме Декларації про незалежність, підкреслювалась рівноправність усіх громадян, на практиці темношкіре населення постійно зустрічалося з виявами утисків власних громадянських прав. Навіть після скасування рабства у 1865 р., расова сегрегація, ще тривалий час залишалася надзвичайно гострою проблемою для американського суспільства. З огляду на це, викликає інтерес висвітлення, у історико-правовому контексті, основних етапів боротьби чорношкірого населення за свої громадянські права, тим більше, враховуючи той факт, що і сьогодні, на переконання окремих дослідників [1], проблему расової дискримінації у США не можна вважати вичерпаною.

Не зазираючи занадто глибоко у історію, все ж зазначимо, що витоки расової проблеми на північноамериканському континенті, слід шукати у тих часах, коли до Нового світу почали масово

завозити рабів з Африки (XVI – XVII ст.). Рабство і ставлення до нього, з самого початку розкололо американське суспільство. Південні землі, де господарство мало плантаційний характер з масовим використанням праці рабів, дедалі більше починали конфліктувати з північними територіями, орієнтованими на капіталістичний шлях розвитку і вільнонайману працю. На зорі свого становлення молода країна відстрочила розв'язання цього конфлікту, вдавшись до ряду моральних вивертів і політичних компромісів. Але проблему вирішено не було, навіть незважаючи на вже згадану вище Декларацію незалежності США 1776 року, де, крім іншого, зазначалося: «Ми вважаємо самоочевидними істини, що всі люди створені рівними і наділені Творцем певними невід'ємними правами, до числа яких відноситься право на життя, на свободу і на прагнення до щастя» [2]. Протягом XIX ст. чорношкіре населення не раз намагалося звільнитися від рабства, відстояти свої права, але ці спроби закінчувалися невдало.

Проблема рабства, стала однією з головних причин Громадянської війни між Північчю та Півднем у 1861–1865 рр. Після вбивства послідовного противника рабства президента А. Лінкольна в квітні 1865 р., цю посаду обійняв віце-президент Е. Джонсон [3]. Південні штати мали ратифікувати 13-ту поправку до Конституції, яка забороняла рабство. І хоча, врешті-решт, це було зроблено, на практиці становище чорношкірого населення у південних штатах залишалося важким. Воно було практично беззахисним у правовому сенсі. Більш того, невдовзі з'явилися т.зв. «чорні кодекси» – каральні закони, які жорстко регламентували поведінку нібито «вільних» афроамериканців [4].

Минуло сто років, проте расизм і сегрегація все ще були закріплені в американському суспільстві і праві навіть у середині XX ст. У більшості південних штатів діяли закони, що ускладнювали або взагалі забороняли афроамериканцям голосувати, займати державні посади або відвідувати певні ресторани, магазини, школи, де навчалися білі американці, користуватися разом з ними громадським транспортом тощо. До 1950 року навіть громадські фонтани з питною водою були сегрегованими [5]. Екстремістські групи, такі як Ку-Клукс-Клан, а також поліція, разом провадили сегрегацію. Расисти атакували і вбивали («лінчували») тисячі афро-американців, які на їх думку порушували соціальні норми, створюючи атмосферу страху для всіх.

28 серпня 1963 року Мартін Лютер Кінг у своїй легендарній промові «Я маю мрію...» на мітингу у Вашингтоні, висловив сподівання, що права чорношкірого населення будуть гарантовані по всій території США [6]. За задумом організаторів, марш мав зібрати близько ста тисяч осіб. Насправді ж біля меморіалу Лінкольна на Національній алеї в американській столиці зібралися понад двісті тисяч маніфестантів. Щоб мобілізувати таку кількість учасників, свої зусилля об'єднали зусилля дві конкуруючі організації із захисту прав чорношкірих: «Національна асоціація сприяння прогресу кольорового населення» (NAACP) і «Конференція південного християнського керівництва» (SCLC). Останню й очолював власне сам Мартін Лютер Кінг.

Одним із приводів для проведення масштабної маніфестації стала ініціатива тодішнього президента Джона Кеннеді, який виніс на розгляд федеральних законодавців проект закону про громадянські права, що передбачав заборону расової сегрегації у публічних місцях. Документ не квапилися розглядати у Конгресі, а негритянські акції протесту в різних штатах закінчувалися запеклими сутичками з поліцією. Через це лідери правозахисного руху вирішили зібрати своїх прихильників у самому серці країни. Як виявилось, Марш дійсно став поштовхом до прийняття в США федеральних законів, які забезпечували права чорношкірому населенню.

У 1964 році було прийнято закон про громадянські права, який заборонив расову та іншу дискримінацію в органах влади та громадських місцях. У 1965 році – закон про виборчі права, що скасовував расову дискримінацію на виборчих дільницях і встановив федеральний нагляд за виборами в штатах і округах, де традиційно були сильні расистські настрої [1, с. 54 – 57]. Це було справжньою революцією у боротьбі чорношкірих за їх громадянські права і хоча до повного подолання сегрегації, особливо на ментальному рівні, було ще далеко, саме ці кроки засвідчили, що американське суспільство дійсно є демократичним і відкидає будь-які прояви дискримінації.

Звичайно, як свідчать події вже XXI ст., національні механізми і засоби захисту громадянських прав навіть у США не завжди є ефективними через часткову обмеженість з точки зору здійснення їх норм і впливу. Втім, не слід забувати і про існування міжнародних засобів захисту прав людини – Загальна Декларація прав людини (1948), Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (1965) тощо, які є універсальними стандартами і з цієї причини можуть застосовуватися у глобальних масштабах.

Список бібліографічних посилань

1. Фридман М. Дж. Свободны наконец: движение за гражданские права в США / Bureau of International Information Programs U.S. Department of State, 2012. 68 с.

2. Декларація незалежності Сполучених Штатів Америки : від 04.07.1776 // Павло Гай-Нижник : особистий сайт. URL: [http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/1776%20\(07\)%2004.USA.php](http://www.hai-nyzhnyk.in.ua/doc2/1776%20(07)%2004.USA.php) (дата звернення: 25.02.2019).

3. Скасування рабства у США // ВСЕОСВІТА : сайт. URL: <https://vseosvita.ua/library/skasuvanna-rabstva-v-ssa-73704.html> (дата звернення: 25.02.2019).

4. Forte David F. Spiritual Equality, the Black Codes, and the Americanization of the Freedmen. *Loyola Law Review*. 1998. № 43. Рр. 569–611.

5. Киселев В. Ненасильственный опыт движения за гражданские права в США (1950-е – 60-е гг.) // Институт философии Российской Академии Наук : сайт. URL: <https://iphras.ru/uplfile/ethics/biblio/N/3.html> (дата звернення: 25.02.2019).

6. «У меня есть мечта». Речь Мартина Лютера Кинга 28 августа 1963 г. URL: <http://www.coldwar.ru/bases/i-have-a-dream.php> (дата звернення: 20.02.2019).

Одержано 28.02.2019

УДК 343.352.7

Віталій Іванович ДЮРДЬ,

аспірант кафедри кримінального права

Національної академії внутрішніх справ (м. Київ);

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-6185-2934>

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВІДМЕЖУВАННЯ ЗЛОВЖИВАННЯ ВПЛИВОМ ВІД СУМІЖНИХ СКЛАДІВ ЗЛОЧИНІВ (СТ. 368, 368³, 368⁴ КК УКРАЇНИ)

Стаття 369² «Зловживання впливом» КК України є досить складною для розуміння та застосування. Зокрема, спостерігаються певні проблеми з належною кримінально-правовою кваліфікацією злочинної поведінки на межі таких корупційних складів злочинів як ст. 369² та ст. 368 «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою», ст. 368³ «Підкуп службової особи юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми», ст. 368⁴ «Підкуп особи, яка надає публічні послуги» КК України.

Питання щодо кримінально-правової кваліфікації та відмежування злочину зловживання впливом від суміжних складів злочинів, у випадку коли зловживання впливом вчинене спеціальним суб'єктом і вказаний суб'єкт використав надану йому владу, службове становище чи службові повноваження, вивчалися цілим рядом науковців, зокрема А. В. Савченком, В. І. Тютюгіним, Н. О. Кочеровою, В. М. Киричком, Н. М. Ярмиш та О. О. Дудоровим.

Так, А. В. Савченко вказує, що якщо посередник, який здійснює протиправний вплив на прийняття рішення особою, уповноваженою на прийняття функцій держави, є службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми або особою, яка надає публічні послуги і при цьому зазначена особа (посередник) використовує надані їй повноваження, то вчинення відповідних злочинних дій може, за наявності до того підстав, тягнути за собою відповідальність не за ст. 369², а за відповідними частинами статей 368³ або 368⁴ КК України. Коли ж таким посередником є службова особа публічного права, то його дії кваліфікуються за відповідною частиною ст. 368 КК України [1, с. 911; 2, с. 143].

В. І. Тютюгін вважав, що якщо посередник, який обіцяє чи здійснює вплив на особу уповноважену на виконання функцій держави (суб'єкт т.зв. «пасивного» зловживання впливом) є службовою особою приватного права чи особою, яка здійснює професійну діяльність, пов'язану з наданням публічних послуг, то пропозиція чи надання йому, а також одержання ним неправомірної вигоди за такий вплив, карається (за інших необхідних умов) не за ст. 369² КК України, а за відповідними частинами статей 368³ або 368⁴ КК України. Якщо ж таким посередником є службова особа публічного права, а запропонована чи надана їй, а також одержана нею неправомірна вигода має майновий характер, то дії особи посередника, яка її одержує, кваліфікуються за відповідними частинами ст. 368 КК України [3, с. 838].

В подальшому науковець змінив свою думку і зазначив, що службова особа або така, що надає публічні послуги є суб'єктом злочину за частинами 2 і 3 ст. 369² КК України, але лише в тому випадку, коли вчинені дії не обумовлені службовим становищем такої особи чи наданими їй